

Z żałobnej karty

Maria Zajączkowska (1909–2003)

M. Zajączkowska

Dnia 3 stycznia 2003 roku odeszła od nas Maria Zajączkowska, wieloletni wykładowca matematyki w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Katowicach, wychowawca wielu pokoleń nauczycieli matematyki, członek Polskiego Towarzystwa Matematycznego, intelektualistka, osoba głęboko wierząca, honorowy członek Klubu Inteligencji Katolickiej.

Maria Zajączkowska urodziła się 22 marca 1909 roku w Wiedniu. Swoje młodzińcze lata spędziła we Lwowie. Tam uczęszczała do szkoły podstawowej i gimnazjum. Studiowała matematykę na Wydziale Matematyczno-Fizyczno-Chemicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Jej wykładowcami byli: Stefan Banach, Hugo Steinhaus, Juliusz

Schauder, Stanisław Mazur, Władysław Orlicz, Eustachy Żyliński, Stanisław Ruziewicz, Władysław Nikliborc i Leon Chwistek.

Pani Maria działała w różnych organizacjach: w Kole Studentek Towarzystwa Miłośników Lwowa, w Sodalicii Studentek, w organizacji młodzieży akademickiej „Odrodzenie”, w Towarzystwie Walki z Gruźlicą.

Bezpośrednio po ukończeniu studiów w 1933 roku odbyła, jako wolontariusz, praktykę nauczycielską w Państwowym Gimnazjum Żeńskim im. Królowej Jadwigi we Lwowie, w roku 1934 uczyła w Prywatnym Gimnazjum Żeńskim SS Urszulanek w Stanisławowie, a od roku 1936 do wybuchu wojny była nauczycielką w Prywatnym Gimnazjum PP Benedyktynek w Przemyślu. W czasie okupacji niemieckiej prowadziła tajne nauczanie w kompletach

organizowanych we Lwowie oraz w powiatach proszowickim, miechowskim i gorlickim.

Po wojnie znalazła się na Śląsku i od 1945 roku uczyła matematyki w Sosnowcu: w Państwowym Gimnazjum im. B. Prusa, w Liceum Handlowym, a w latach 1948–1951 także w Liceum im. Emilii Plater. Była też nauczycielką na kursie przygotowawczym na wyższe uczelnie dla wytypowanych przez władze robotników.

Od roku 1951 pracowała w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Katowicach, kolejno jako starszy asystent, potem przez wiele lat jako adiunkt, a następnie wykładowca. W tym charakterze podjęła pracę na utworzonym w 1968 roku Uniwersytecie Śląskim. Po przejściu na emeryturę w 1969 roku w dalszym ciągu prowadziła na Uniwersytecie Śląskim zajęcia dydaktyczne w ramach prac zleconych.

W jej dorobku jest kilka publikacji, zamieszczonych w czasopiśmie dla nauczycieli *Matematyka* i innych czasopismach polskich oraz niemieckich.

Recenzowała podręczniki matematyki dla klas licealnych i zasadniczych szkół zawodowych, projekty nauczania matematyki w liceach ogólnokształcących, projekty programu nauczania matematyki na Studiach Nauczycielskich. Pisała wiersze i artykuły do gazet.

Pani Maria Zajączkowska bardzo aktywnie uczestniczyła w pracach Polskiego Towarzystwa Matematycznego. Była na wszystkich Zjazdach PTM. Brała udział w pracach Zarządu Oddziału Górnośląskiego, pełniła różne funkcje, organizowała spotkania towarzyskie. Jako pierwsza w Katowicach – były to lata pięćdziesiąte i sześćdziesiąte ubiegłego wieku – zorganizowała i prowadziła Międzyszkolne Kółko Matematyczne. Począwszy od 1955 roku, dla uczniów klas licealnych urzędowała „*Wieczornice Matematyczne*” i konkursy uczniowskie. Każdorazowo w spotkaniach tych uczestniczyło ponad stu uczniów województwa katowickiego.

Przez wiele lat organizowała wykłady popularnonaukowe. Jej udział w Sekcji Popularyzacji Matematyki Oddziału Górnośląskiego PTM był widoczny, a zasługi dla rozwoju dydaktyki matematyki szkolnej w środowisku śląskim oraz wkład w dzieło edukacji matematycznej dzieci i młodzieży są znaczne.

Wspólnie z profesorem Antonim Wakuliczem, raz w miesiącu organizowała spotkania z nauczycielami matematyki szkół średnich. W ramach tych spotkań przygotowywała nauczycieli do uzupełnienia wykształcenia. Od roku szkolnego 1963/64 przygotowywała nauczycieli do wprowadzenia nowego programu matematyki w szkołach średnich, którego realizację rozpoczęto w roku szkolnym 1967/68. Na długo przed ukazaniem się nowego podręcznika profesor Zofii Krygowskiej w 1967 r., omawiała z nauczycielami zaproponowane przez autorkę metody nauczania matematyki. Kształciła nauczycieli szkół średnich z zakresu geometrii i rachunku prawdopodobieństwa. Pełniła rolę spoiwa łączącego środowiska nauczycielskie i akademickie.

Za swoje zasługi otrzymała liczne odznaczenia, w tym: Medal Dziesięciolecia (1955), Złotą Odznakę ZNP (1969), Złoty Krzyż Zasługi (1970), Srebrną Odznakę za Zasługi dla Uniwersytetu Śląskiego (1973).

Była wśród pierwszych członków Klubu Inteligencji Katolickiej. Z wielką sympatią powitała powstanie NSZZ „Solidarność”, do której należała do końca życia. Była wybitnie zasłużona dla Kościoła. Walczyła o budowę kościoła na osiedlu Dolne Tysiąclecie w Katowicach. Nie wahała się wołać do pierwszego sekretarza PZPR Zdzisława Grudnia: „... *my potrzebujemy Kościoła i wy musicie to zrozumieć. Nie wyjdę stąd, dopóki nie wydadcie zezwolenia na budowę kościoła*”. No i zezwolenie na budowę kościoła wydano 27 maja 1977 roku.

Pełen uznania dla jej zasług był biskup Herbert Bednorz, ordynariusz diecezji katowickiej, a uznanie to potwierdził arcybiskup Damian Zimoń w liście odczytanym nad trumną Pani Marii.

Nie założyła rodziny. Niezwykle ruchliwa, reagowała żywo na bieżące wydarzenia. Była obdarzona świetną pamięcią, patrzyła z nadzieją w przyszłość. Uczyniła wiele dobra. Wspomagała finansowo biednych i chorych na stwardnienie rozsiane, na zespól Downa, kaleki, sfinansowała studia ubogiej dziewczynie. Pomagała materialnie i duchowo ludziom z bliższego i dalszego otoczenia.

W liście przesłanym z Włoch do Pani Marii Zajączkowskiej z okazji 90-lecia jej urodzin profesor Lech Dubikajtis napisał „... *Byłaś i jesteś dla nas zawsze niedościgłym wzorem Człowieka i Chrześcijanina. Z dala od Ciebie często odczuwamy brak Twojego zawsze trafnego i głębokiego osądu rzeczy i zdarzeń. Jesteśmy pełni podziwu dla Twojej nieustannej i serdecznej życzliwości w stosunku do każdego kogo spotykasz na swojej drodze. Nie cofasz się nawet przed poświęceniem...*”

Była niezwykłym człowiekiem. Swoją wiedzą, zaangażowaniem i wiarą zadziwiała uczniów, przyjaciół i znajomych. Zmarła 3 stycznia 2003 roku.

Krystyna Skórnik (Katowice)
<e-mail: skornik@us.edu.pl>

Spis publikacji Marii Zajączkowskiej

I. Książki

- [1] *Ćwiczenia w szkole wyższej* (współautor Jan Błaż), Wydawnictwo WSP, Katowice 1961.

II. Artykuły w czasopiśmie *Matematyka*

- [1] *W sprawie nauczania matematyki w szkole średniej*, *Matematyka*, nr 4 (1949).

- [2] *Zawinił system współzawodnictwa*, Matematyka, nr 4 (1957).
- [3] *Jeszcze o formalizmie i werbalizmie*, Matematyka, nr 5 (1957).
- [4] *Jak uczyć o funkcjach*, Matematyka, nr 1 (1961).
- [5] *Jak uczniowie rozumieją pojęcie funkcji* (na podstawie badań), nr 2 (1962).
- [6] *Zjazd absolwentów WSP w Katowicach*, Matematyka, nr 3 (1964).
- [7] *Metoda przekształceń w geometrii*, Matematyka, nr 2 (1965).
- [8] *Międzyszkolne Koło Matematyczne*, Matematyka, nr 1 (1966).

III. Artykuły w czasopismach zagranicznych

- [1] *Einige Bemerkungen über eine Reformierung des Mathematikunterrichts in der Volksrepublik Polen*, Wissenschaftliche Zeitschrift der Humboldt-Universität zu Berlin, XI, 2 (1962).
- [2] *Funktion in der Schulunterricht*, Mathematik in der Schule, nr 6 (1963).

Prace cytowane innych autorów

- [1] E. van der Coghren, *Pani Profesor*, Biul. Informacyjny Parafii na Dolnym Tysiącleciu *Być Bliżej*, 106(124) 2003.
- [2] K. Skórnik, *Maria Zajczkowska (1909–2003)*, Biul. Informacyjny PTM 2(2003).
- [3] K. Skórnik, M. Sablik, *Z historii Oddziału Górnośląskiego Polskiego Towarzystwa Matematycznego*, w tomie pod red. K. Skórnik, *Pół wieku matematyki na Górnym Śląsku*, Wydawnictwo UŚL., Katowice 2003, 9–76.